

Δήλωση

Δήλωση σχετικά με τους περιορισμούς των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων στο πλαίσιο της κατάστασης έκτακτης ανάγκης¹ στα κράτη μέλη

Εκδόθηκε στις 2 Ιουνίου 2020

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων εξέδωσε την ακόλουθη δήλωση:

1. Το ΕΣΠΔ ενημερώθηκε σχετικά με την έκδοση εκ μέρους της ουγγρικής κυβέρνησης του διατάγματος 179/2020 της 4ης Μαΐου 2020 σχετικά με τις παρεκκλίσεις από ορισμένες διατάξεις που αφορούν την προστασία των δεδομένων και την πρόσβαση σε πληροφορίες κατά τη διάρκεια της κατάστασης κινδύνου². Δυνάμει του άρθρου 1, το εν λόγω διάταγμα προβλέπει ότι, όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με σκοπό την πρόληψη, κατανόηση και ανίχνευση της νόσου του κορωνοϊού και την αποτροπή της περαιτέρω εξάπλωσής της, περιλαμβανομένης της οργάνωσης της συντονισμένης λειτουργίας των κρατικών οργάνων σε σχέση με αυτήν, όλα τα μέτρα που απορρέουν από τυχόν αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων για άσκηση των δικαιωμάτων του βάσει των άρθρων 15 έως 22 του ΓΚΠΔ αναστέλλονται μέχρι το πέρας της κατάστασης κινδύνου που έχει κηρυχθεί μέσω του διατάγματος 40/2020³, ως ημερομηνία δε έναρξης της ισχύος τέτοιων μέτρων ορίζεται η ημέρα μετά τη λήξη της κατάστασης κινδύνου. Το άρθρο 5 του διατάγματος 179/2020 προβλέπει ότι μια τέτοια αναστολή ισχύει επίσης για κάθε αίτημα άσκησης των προαναφερθέντων δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων, το οποίο εκκρεμούσε ήδη κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του διατάγματος. Το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να

¹ Για τους σκοπούς της δήλωσης, ως «κατάσταση έκτακτης ανάγκης» λογίζεται κάθε είδους εξαιρετική κατάσταση που θεσπίζεται σε εθνικό επίπεδο με σκοπό την αντιμετώπιση πανδημιών, ανεξαρτήτως του πώς ονομάζεται στο πλαίσιο κάθε εθνικού δικαίου.

² Διάταγμα 179/2020 (V. 4.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet idején az egyes adatvédelmi és adatigénylési rendelkezésektől való eltérésekről (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000179.kor>).

³ Οι εν λόγω πληροφορίες βασίζονται σε στοιχεία που ελήφθησαν από την Ουγγρική Εποπτική Αρχή, από ΜΚΟ και από δημόσια διαθέσιμες πηγές. Το διάταγμα 40/2020 δεν προβλέπει κανένα χρονικό όριο ισχύος για την κατάσταση κινδύνου.

ενημερώνεται σχετικά με τον εν λόγω περιορισμό χωρίς καθυστέρηση μετά το πέρας της κατάστασης κινδύνου και το αργότερο εντός ενενήντα ημερών μετά την παραλαβή του αιτήματος.

2. Όπως έχει ήδη αναφερθεί από το ΕΣΠΔ, η προστασία των δεδομένων δεν εμποδίζει την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19. **Ο ΓΚΠΔ εξακολουθεί να εφαρμόζεται και επιτρέπει μια αποτελεσματική απόκριση στην πανδημία, προστατεύοντας ταυτόχρονα τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες.** Το δίκαιο προστασίας των δεδομένων, περιλαμβανομένης της συναφούς ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας, επιτρέπει ήδη τη διενέργεια πράξεων επεξεργασίας δεδομένων που κρίνονται αναγκαίες στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της εξάπλωσης μιας πανδημίας, όπως η πανδημία COVID-19.
3. Το άρθρο 23 του ΓΚΠΔ επιτρέπει υπό συγκεκριμένους όρους στον εθνικό νομοθέτη να περιορίζει μέσω νομοθετικού μέτρου το πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων που προβλέπονται στα άρθρα 12 έως 22 και στο άρθρο 34, καθώς και στο άρθρο 5, εφόσον οι διατάξεις του αντιστοιχούν στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 12 έως 22, όταν ένας τέτοιος περιορισμός σέβεται την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών και συνιστά αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διασφάλιση, μεταξύ άλλων, σημαντικών στόχων γενικού δημοσίου συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους, όπως ιδίως η δημόσια υγεία.
4. Το ΕΣΔΠ υπενθυμίζει ότι, **ακόμη και στις παρούσες εξαιρετικές περιστάσεις, η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να διασφαλίζεται κατά την εφαρμογή όλων των μέτρων έκτακτης ανάγκης, περιλαμβανομένων των περιορισμών που θεσπίζονται σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με το άρθρο 23 του ΓΚΠΔ,** συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στον σεβασμό των υπέρτερων αξιών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων επί των οποίων βασίζεται η Ένωση: αφενός, τα μέτρα που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη πρέπει να σέβονται τις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου και την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών και να μην είναι αναστρέψιμα και, αφετέρου, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας και οι εκτελούντες την επεξεργασία των δεδομένων πρέπει να εξακολουθούν να συμμορφώνονται προς τους κανόνες προστασίας των δεδομένων.
5. **Κάθε περιορισμός πρέπει να σέβεται την ουσία του δικαιώματος το οποίο περιορίζεται.** Περιορισμοί γενικής φύσεως, εκτεταμένοι ή παρεμβατικοί στον βαθμό που να καταργούν το βασικό περιεχόμενο κάποιου θεμελιώδους δικαιώματος είναι αδικαιολόγητοι. Εάν θίγεται η ουσία του δικαιώματος, ο περιορισμός πρέπει να θεωρείται παράνομος, χωρίς να χρειάζεται να αξιολογηθεί περαιτέρω εάν εξυπηρετεί στόχο γενικού συμφέροντος και αν πληροί τα κριτήρια της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.
6. Η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να είναι σχεδιασμένη με τρόπο ώστε να υπηρετεί τον άνθρωπο και, σε αυτό το πλαίσιο, ένας από τους κύριους στόχους του δικαίου προστασίας των δεδομένων είναι να ενισχύει τον έλεγχο του υποκειμένου των δεδομένων επί των δεδομένων του.
7. Προκειμένου αυτός ο έλεγχος να γίνεται πράξη, τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν μια σειρά από επιμέρους δικαιώματα στο πλαίσιο του δικαιώματός τους στην προστασία των δεδομένων. Το δικαίωμα της πρόσβασης και το δικαίωμα της διόρθωσης κατοχυρώνονται από το άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Χάρτης»). Ο ΓΚΠΔ περιλαμβάνει τα εν λόγω δικαιώματα και τα συμπληρώνει με μια σειρά από πρόσθετα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της εναντίωσης, το δικαίωμα της διαγραφής και κάποια άλλα, νεότερα, όπως το δικαίωμα της φορητότητας. Η σημασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων δεν μπορεί να

υποτιμάται. Βρίσκονται στον πυρήνα του θεμελιώδους δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων και η εφαρμογή τους πρέπει να αποτελεί τον γενικό κανόνα. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο πρέπει να διαβάζεται και να ερμηνεύεται το άρθρο 23 του ΓΚΠΔ.

8. **Σύμφωνα με το άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη, κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη πρέπει να «προβλέπεται από το νόμο».** Αυτό απηχεί την έκφραση «προβλέπεται υπό του νόμου» του άρθρου 8 παράγραφος 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁴, η οποία συνεπάγεται όχι μόνο συμμόρφωση προς το εσωτερικό δίκαιο αλλά αφορά και την ποιότητα του εν λόγω δικαίου, μέσω της απαίτησης συμμόρφωσης προς το κράτος δικαίου. **Ειδικότερα, το εσωτερικό δίκαιο πρέπει να είναι αρκούντως σαφές στη διατύπωσή του ώστε να ενημερώνει καταλλήλως τους πολίτες σχετικά με τις περιστάσεις και τους όρους υπό τους οποίους οι υπεύθυνοι επεξεργασίας μπορούν να προβαίνουν στην εφαρμογή τέτοιων περιορισμών. Ο ίδιος αυστηρός κανόνας πρέπει να εφαρμόζεται και για τυχόν περιορισμούς που θα μπορούσαν να επιβάλλονται από τα κράτη μέλη.**
9. Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, είναι όντως σημαντικό **τα νομοθετικά μέτρα⁵, τα οποία αποσκοπούν στον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, να είναι προβλέψιμα για τα πρόσωπα που υπόκεινται σε αυτά,** μεταξύ άλλων όσον αφορά και τη χρονική τους διάρκεια. Από αυτή την άποψη, ιδίως όταν θεσπίζονται περιορισμοί στο πλαίσιο μιας κατάστασης έκτακτης ανάγκης για τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας, το ΕΣΠΔ θεωρεί ότι τυχόν περιορισμοί, οι οποίοι επιβάλλονται για διάστημα που δεν προσδιορίζεται επακριβώς και οι οποίοι εφαρμόζονται αναδρομικά ή υπόκεινται σε απροσδιόριστους όρους, δεν πληρούν το κριτήριο της προβλεψιμότητας.
10. Επιπλέον, οι περιορισμοί αποτελούν εξαιρέσεις στον γενικό κανόνα και, ως τέτοιες, πρέπει να εφαρμόζονται μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Όπως ορίζεται στο άρθρο 23 του ΓΚΠΔ, οι περιορισμοί πρέπει να συνιστούν αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διασφάλιση ενός σημαντικού σκοπού γενικού δημόσιου συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους, όπως η δημόσια υγεία.

⁴ Βλ. ιδίως ΕΔΔΑ, 14 Σεπτεμβρίου 2010, *Sanoma Uitgevers B.V. κατά Κάτω Χωρών*, EC:ECHR:2010:0914JUD003822403, παράγραφος 83: «Επιπλέον, όσον αφορά τις φράσεις «προβλέπεται υπό του νόμου» και «προβλεπόμενων υπό του νόμου», οι οποίες εμφανίζονται στα άρθρα 8 έως 11 της Σύμβασης, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι έχει ανέκαθεν ερμηνεύσει τον όρο «δίκαιο» υπό την «ουσιώδη» και όχι την «τυπική» σημασία του. Έχει δε συμπεριλάβει τόσο το «γραπτό δίκαιο», το οποίο συμπεριλαμβάνει ρυθμίσεις δευτερευόντων κανονισμών και ρυθμιστικά μέτρα θεσπιζόμενα από επαγγελματικούς ρυθμιστικούς φορείς δυνάμει ανεξάρτητων αρμοδιοτήτων θέσπισης κανόνων που ανατίθενται σε αυτούς από το Κοινοβούλιο, όσο και το άγραφο δίκαιο. Ως «δίκαιο» πρέπει να νοείται τόσο το θεσμικό δίκαιο όσο και η νομολογία. Εν κατακλείδι, ο όρος «δίκαιο» αναφέρεται στην εν ισχύ διάταξη όπως την έχουν ερμηνεύσει τα αρμόδια δικαστήρια». Σχετικά με την έννοια της φράσης «προβλέπεται από το νόμο», τα κριτήρια που έχουν αναπτυχθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου πρέπει να χρησιμοποιούνται όπως συνιστάται μέσω των προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα του ΔΕΕ στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-203/15 και C-698/15, *Tele2 Sverige AB*, ECLI:EU:C:2016:572, παράγραφοι 137-154 ή στην υπόθεση C-70/10, *Scarlet Extended*, ECLI:EU:C:2011:255, παράγραφος 99.

⁵ Αιτιολογική σκέψη 41 του ΓΚΠΔ: «Οποτεδήποτε ο παρών κανονισμός αναφέρεται σε νομική βάση ή νομοθετικό μέτρο, αυτό δεν προϋποθέτει απαραίτητως νομοθετική πράξη εγκεκριμένη από ένα κοινοβούλιο, με την επιφύλαξη των απαιτήσεων σύμφωνα με τη συνταγματική τάξη του συγκεκριμένου κράτους μέλους. Ωστόσο, αυτή η νομική βάση ή το νομοθετικό μέτρο θα πρέπει να είναι διατυπωμένο με σαφήνεια και ακρίβεια και η εφαρμογή του να είναι προβλέψιμη για πρόσωπα που υπόκεινται σε αυτό, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (το «Δικαστήριο») και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».

11. Οι προβλεπόμενοι περιορισμοί **πρέπει να πληρούν όντως έναν σημαντικό σκοπό γενικού δημόσιου συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους που πρέπει να διαφυλάσσεται**, ήτοι, στην περίπτωση της τρέχουσας κατάστασης έκτακτης ανάγκης σε ορισμένα κράτη μέλη, της δημόσιας υγείας. Αυτή η σύνδεση μεταξύ των προβλεπόμενων περιορισμών και του επιδιωκόμενου σκοπού πρέπει να προσδιορίζεται και να καταδεικνύεται με σαφήνεια. Η απλή ύπαρξη πανδημίας ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης έκτακτης ανάγκης δεν δικαιολογεί επαρκώς την εφαρμογή οποιουδήποτε περιορισμού σε βάρος των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Αντιθέτως, κάθε περιορισμός πρέπει να συμβάλλει σαφώς στη διασφάλιση κάποιου σημαντικού σκοπού γενικού δημοσίου συμφέροντος της ΕΕ ή του κράτους μέλους.
12. Πρέπει επιπλέον να τονιστεί ότι, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **όλοι οι περιορισμοί των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων πρέπει να εφαρμόζονται μόνο στον βαθμό που αυτό είναι αυστηρά αναγκαίο και αναλογικό** για τη διασφάλιση του εν λόγω σκοπού της δημόσιας υγείας⁶. Η κήρυξη κατάστασης έκτακτης ανάγκης στο πλαίσιο πανδημίας αποτελεί νομικό όρο, ο οποίος μπορεί να νομιμοποιήσει περιορισμούς των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων υπό τον όρο ότι οι περιορισμοί δεν υπερβαίνουν αυτό που είναι απολύτως αναγκαίο και αναλογικό για τη διασφάλιση του σκοπού της δημόσιας υγείας.
13. Ως εκ τούτου, εφόσον οι περιορισμοί συμβάλλουν στη διασφάλιση της δημόσιας υγείας σε τυχόν κατάσταση έκτακτης ανάγκης, το ΕΣΠΔ θεωρεί ότι πρέπει, παρά ταύτα, να οριοθετούνται αυστηρά τόσο από πλευράς πεδίου εφαρμογής (π.χ. όσον αφορά τα σχετικά δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων ή τις κατηγορίες των σχετικών υπευθύνων επεξεργασίας) όσο και από πλευράς χρόνου. Ειδικότερα, πρέπει να περιορίζονται εντός του διαστήματος εφαρμογής της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων μπορούν να περιορίζονται, χωρίς όμως να τα στερούνται οι ενδιαφερόμενοι.
14. Επιπλέον, οι εγγυήσεις που προβλέπονται δυνάμει του άρθρου 23 παράγραφος 2 του ΓΚΠΔ πρέπει να εφαρμόζονται πλήρως, ιδίως σε ό,τι αφορά την ανάγκη ύπαρξης ειδικών διατάξεων σχετικά με τους σκοπούς της επεξεργασίας, τις κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το πεδίο εφαρμογής των περιορισμών, τις διασφαλίσεις για την αποτροπή τυχόν κατάχρησης ή παράνομης πρόσβασης ή διαβίβασης, τον προσδιορισμό του υπευθύνου επεξεργασίας ή των κατηγοριών των σχετικών υπευθύνων ή τους κινδύνους όσον αφορά τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων.
15. Το ΕΣΠΔ θεωρεί ότι περιορισμοί που θεσπίζονται στο πλαίσιο μιας κατάστασης έκτακτης ανάγκης και συνεπάγονται αναστολή ή αναβολή της άσκησης των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων και της τήρησης των σχετικών υποχρεώσεων των υπευθύνων επεξεργασίας και των εκτελούντων την επεξεργασία χωρίς σαφές χρονικό όριο ισοδυναμούν με εν τοις πράγμασι γενική αναστολή των εν λόγω δικαιωμάτων και δεν είναι συμβατοί με την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Περαιτέρω, η εξέταση ενός αιτήματος για άσκηση δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, επί παραδείγματι του δικαιώματος εναντίωσης δυνάμει του άρθρου 21 του ΓΚΠΔ, πρέπει να γίνεται εγκαίρως ώστε να αποδεικνύεται ουσιαστική και αποτελεσματική. Ως εκ τούτου, σε αυτό το πλαίσιο, η αναβολή ή αναστολή -χωρίς κανέναν συγκεκριμένο χρονικό περιορισμό- της εξέτασης των αιτημάτων των υποκειμένων των δεδομένων από τον υπεύθυνο επεξεργασίας θα συνιστούσε πλήρες εμπόδιο έναντι της άσκησης των ίδιων των δικαιωμάτων.

⁶ Βλ. π.χ., όσον αφορά την οδηγία 95/46/ΕΚ, απόφαση του ΔΕΕ της 14.2.2019 στην υπόθεση C-345/17 (Buivids), παράγραφος 64.

16. Σύμφωνα με το άρθρο 57 παράγραφος 1 στοιχείο γ) του ΓΚΠΔ, οι εθνικές αρχές πρέπει κατά τη διάρκεια της διαδικασίας να συμβουλεύονται εγκαίρως την εθνική εποπτική αρχή σχετικά με το ενδεχόμενο εφαρμογής περιορισμών δυνάμει του άρθρου 23 του ΓΚΠΔ και πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εφαρμογή τυχόν τέτοιων περιορισμών. Το ΕΣΠΔ στηρίζει την προσπάθεια των εθνικών εποπτικών αρχών προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι περιορισμοί που προβλέπονται δυνάμει εθνικών νομοθετικών μέτρων όσον αφορά το θεμελιώδες δικαίωμα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με σκοπό τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της πανδημίας, εφαρμόζονται μόνο στον βαθμό που αυτό είναι αυστηρά αναγκαίο και αναλογικό για τη διασφάλιση του εν λόγω σκοπού.
17. Το ΕΣΠΔ υπενθυμίζει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ως θεματοφύλακας των Συνθηκών, έχει καθήκον να παρακολουθεί την εφαρμογή του πρωτογενούς και του παράγωγου δικαίου της ΕΕ και να διασφαλίζει την ομοιόμορφη εφαρμογή του σε ολόκληρη την ΕΕ, μεταξύ άλλων λαμβάνοντας μέτρα εκεί όπου τα εθνικά μέτρα δεν συμμορφώνονται προς το δίκαιο της ΕΕ. Το ΕΣΠΔ παραμένει στη διάθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προκειμένου να της παρέχει συμβουλές σύμφωνα με το άρθρο 70 του ΕΚΠΔ, εφόσον κρίνεται αναγκαίο.
18. Το ΕΣΠΔ θα εκδώσει πληρέστερες κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 23 του ΓΚΠΔ κατά τους προσεχείς μήνες.

Για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων

Η Πρόεδρος

(Andrea Jelinek)